

COVID-BESMETTING VAN DE RECHTSHANDHAVING

Covid-besmetting van de rechtshandhaving

Beatrix VANLERBERGHE
Joëlle ROZIE
Stefan RUTTEN
(eds.)

INTERSENTIA

Antwerpen – Gent – Cambridge

Covid-besmetting van de rechtshandhaving
Beatrix Vanlerberghe, Joëlle Rozie en Stefan Rutten (eds.)

© 2021 Lefebvre Sarrut Belgium NV
Hoogstraat 139/6 – 1000 Brussel

ISBN 978-94-000-1386-5
D/2021/7849/171
NUR 822
Gedrukt in de Europese Unie

Verantwoordelijke uitgever: Paul-Etienne Pimont, Lefebvre Sarrut Belgium NV
Lay-out: Crius Group, Hulshout
Omslagontwerp: Danny Juchtmans / www.dsigngraphics.be
Coverafbeelding: Adam Niescioruk / Unsplash

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

Dit boek is eveneens digitaal beschikbaar op www.stradalex.com en www.jurisquare.be.

WOORD VOORAF

Op 18 maart 2020 ging België op slot. Scholen en winkels gingen dicht. Thuiswerk werd verplicht, behoudens voor wat betreft essentiële beroepen waarvoor thuiswerk niet mogelijk was. Vrijwel alle verplaatsingen werden verboden, met uitzondering van verplaatsingen naar de apotheek en naar de voedingswinkel. Zeven maanden lang was er een avondklok van kracht.

Niet enkel ons dagelijks leven werd door Covid-19 ingrijpend veranderd. Door het verbod om zich te verplaatsen en de verplichting om thuis te werken werd ook de rechtspraktijk geconfronteerd met zowel fundamentele als praktische vragen en moeilijkheden. Dit boek bevat de referaten van de studienamiddag die op 2 december 2021 door de onderzoeksgroep “Rechtshandhaving” van de Faculteit Rechten van de Universiteit Antwerpen werd georganiseerd rond het thema *“Covid-besmetting van de rechtshandhaving? Blijvende rechtsgevolgen van de Covid-19 crisis op de rechtshandhaving”*.

In dit boek zoomen vijf auteurs in op de tijdelijke, maar vooral ook blijvende gevolgen die de Covid-19-crisis op de rechtshandhaving heeft en kan hebben.

De lockdown en afstandsregels leidden ertoe dat er binnen justitie geëxperimenteerd werd met virtuele terechtzittingen. Pierre Thiriar toont overtuigend aan dat de virtuele terechtzittingen een blijver zullen zijn. Niet alleen bestonden zij reeds voor het ontstaan van de pandemie. Bovendien blijkt dat de virtuele terechtzittingen ook in vele andere landen met succes georganiseerd worden, zonder dat hierdoor noodzakelijkerwijze afbreuk wordt gedaan aan artikel 6 EVRM.

Ook het straf(proces)recht bleef niet onaangeroerd. De crisis maakte pijnlijk duidelijk dat fundamentele hervormingen van het strafrecht op lange termijn noodzakelijk zijn om komaf te maken met de penibele leefomstandigheden die gedetineerden dagelijks ervaren. Wat het strafprocesrecht betreft, noopte Covid-19 ertoe creatieve oplossingen te vinden, zowel in het kader van het vooronderzoek, voor de vonnisgerechten als in het kader van de strafuitvoering en internering. Laurens Claes stelt een kritisch onderzoek in naar de door de wetgever afgekondigde maatregelen. Hoewel deze maatregelen in principe van tijdelijke aard zijn, zullen zij het strafproces wellicht ook blijvend beïnvloeden.

Na de wijze van besluitvorming tijdens de pandemie kritisch onder de loep te hebben genomen, onderzoeken Jan Buelens en Kelly Reyniers de invloed van de

coronapandemie op het arbeidsrecht. Hoewel een groot deel van de bevolking mocht ervaren wat telethuiswerk inhoudt, blijkt het niet om een eenduidig begrip te gaan. De auteurs stellen hierbij een aantal fundamentele vragen. Wat houdt telethuiswerk precies in? Kan telethuiswerk in de toekomst enkel op basis van vrijwilligheid? Hoe kan de arbeidstijd van de telethuiswerkers bewaakt worden? Hoe worden het gebruik van apparatuur en kostenvergoedingen geregeld? De pandemie hield verder een aantal gevaren in met betrekking tot het grondrecht op privacy. Mag de werkgever de temperatuur van de werknemers meten? Kunnen werknemers verplicht worden om zich te laten vaccineren? Vervolgens onderzoeken de auteurs de rechtspraak inzake het ontslagrecht, in het bijzonder het ontslag om dringende redenen, om te eindigen met een onderzoek naar de handhaving van de coronaregels op de werkvloer.

Ten slotte onderzoekt Liesbeth Todts een van de meest controversiële maatregelen die tijdens de crisis werden genomen. De avondklok werd door velen beschouwd als een onaanvaardbare inbreuk op de meest fundamentele vrijheden. In deze bijdrage onderzoekt de auteur in welke mate de avondklok kan worden behouden – ook na de coronacrisis – dan wel of het laatste uur ervan als ordehandhavinginstrument heeft geslagen, met name in het licht van het recht op vrijheid van beweging.

Dit boek is een waardevol naslagwerk voor advocaten, magistraten en alle geïnteresseerde juristen en rechtspractici.

Namens de Onderzoeksgroep Rechtshandhaving danken wij al degenen die hun medewerking hebben verleend aan het welslagen van deze studieactiviteit en de totstandkoming van dit boek. Vooreerst danken wij de collega's voor het concipiëren en nader uitwerken van het programma. Vervolgens danken wij alle sprekers-auteurs voor hun uiteenzetting en de kwalitatief hoogstaande bijdrage die zij aan dit boek hebben geleverd. Wij zijn ook veel dank verschuldigd aan Nexus voor de administratieve en logistieke ondersteuning bij de organisatie van deze studienamiddag. Tevens wensen wij de peer reviewers te danken voor hun geleverde werk. Ten slotte zijn wij de uitgeverij Intersentia zeer erkentelijk voor de vlotte samenwerking en de fraaie uitgave van dit boek.

Prof.dr. Beatrix VANLERBERGHE
Hoofddocent Universiteit Antwerpen
Woordvoerder Onderzoeksgroep Rechtshandhaving

Prof.dr. Joëlle ROZIE
Gewoon hoogleraar Universiteit Antwerpen

Prof.dr. Stefan RUTTEN
Hoofddocent Universiteit Antwerpen

INHOUD

<i>Woord vooraf</i>	v
---------------------------	---

De bestuurlijke avondklok als ordehandhavinginstrument vanuit Europees mensenrechtelijk perspectief

Liesbeth TODTS	1
I. Inleiding	1
II. Definitie en situering van de avondklok	3
A. Begrip ‘avondklok’	3
B. Situering van de avondklok	5
1. De avondklok in het bestuurlijke ordehandhavingrecht	5
2. De avondklok in een context van steeds meer beperkingen op het recht op persoonlijke bewegingsvrijheid	7
3. De avondklok: een beperking op het fundamentele recht op persoonlijke bewegingsvrijheid	8
III. Houdbaarheid van de avondklok in het licht van het recht op persoonlijke bewegingsvrijheid	12
A. Bevoegde instantie: rechter en/of bestuur?	12
B. Voorwaarden inzake de legaliteitseis	13
1. Vereiste van een wettelijke grondslag	13
2. Toegankelijkheidseis en voorzienbaarheidseis	26
C. Voorwaarden inzake de legitimiteitseis	29
D. Voorwaarden inzake de proportionaliteitseis	30
1. Doel-middel-gevolgen toets	31
2. Elementen waarmee rekening wordt gehouden	36
IV. Besluit	44

De virtuele terechtzitting in de civiele procedure en het recht op een eerlijk proces

Pierre THIRIAR	47
I. Inleiding	47
II. Definitie van de virtuele terechtzitting	49
III. <i>Nil novi sub sole</i>	50
IV. Recht op een eerlijk proces	52

V. Aanbevelingen CEPEJ.....	57
VI. Besluit	63

De impact van de coronapandemie op het arbeidsrecht

Jan BUELENS en Kelly REYNIERS	65
I. Probleemstelling en opzet van de bijdrage	65
II. Impact van maatregelen ter bestrijding van de coronapandemie op het arbeidsrecht: algemene beschouwingen over het juridische kader en de rol van de actoren	66
A. Organisatie van het beleid en de democratische besluitvorming. ...	66
1. Nationale Veiligheidsraad	67
2. Task forces	68
a. Samenstelling.....	69
b. Verhouding tussen regering en task forces	70
3. Van ministeriële besluiten over de Bijzondere Machtenwetten tot de Pandemiewet	71
B. Interventie wet- en regelgever.....	75
1. Ministeriële besluiten	75
2. Bijzondere machten	77
3. Na de bijzondere machten: specifieke wetgeving.....	79
4. De Pandemiewet	80
III. Enkele arbeidsrechtelijke discussiepunten belicht	81
A. Het “telehuiswerk”	82
B. Spanningsveld met grondrecht op privacy en gegevensbescherming ..	95
1. Bevestigingen, temperatuurmeting en testen	95
2. Vaccinatie.....	98
C. Rechtspraak inzake ontslagrecht	102
D. Collectiefarbeidsrechtelijke knelpunten.....	104
IV. Handhaving: sociaal strafrecht	109
V. Besluit	119

De (blijvende?) impact van Covid-19 op de strafuitvoering en de strafprocedure

Laurens CLAES	123
I. Inleiding, afbakening en probleemstelling	123
II. Impact van Covid-19 op de strafuitvoering.....	127
A. Maatregelen op het niveau van de <i>interne</i> rechtspositie	127
B. Maatregelen op het niveau van de <i>externe</i> rechtspositie	129
1. Tijdelijke niet-uitvoering van bepaalde veroordelingen tot een vrijheidsstraf.....	129
2. Onderbreking van de strafuitvoering “Covid-19”.....	130

a.	Begrip, voorwaarden en procedure	130
b.	Schorsing strafuitvoering tijdens “coronaverlof” in strijd met het gelijkheidsbeginsel	133
3.	Opschorting van bepaalde strafuitvoeringsmodaliteiten	135
4.	Vervroegde invrijheidstelling op zes maanden van het strafeinde	136
C.	Naar een <i>blijvende</i> impact van Covid-19 op de strafuitvoering? ...	138
1.	Toename van de gedetineerdenpopulatie	139
2.	Personeelstekort in de penitentiaire inrichtingen	140
3.	Bewezen noodzaak van fundamentele strafrechts- hervormingen	141
4.	Startschot van een doorgedreven penitentiaire digitalisering. .	144
5.	Covid-19 als struikelblok voor sociale re-integratie?	145
III.	Impact van Covid-19 op de strafprocedure: <i>capita selecta</i>	146
A.	Impact op de procedures in het kader van het <i>vooronderzoek</i>	146
1.	Schriftelijke behandeling hogere beroepen voor de KI.	146
2.	De onmogelijkheid van persoonlijke verschijning als overmachtsituatie?	147
3.	Videoconferentie als alternatief voor de persoonlijke verschijning: praktijkvoorbeeld van de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen	148
B.	Impact op de procedure voor de <i>vonnisgerechten</i>	149
1.	Algemene vaststellingen	149
2.	Proefprojecten van digitale en hybride (inleidings)zittingen ..	150
C.	Impact op de procedures in het kader van de <i>strafuitvoering</i> en <i>internering</i>	151
1.	Wijzigingen aan de procedures inzake strafuitvoering en internering	151
2.	Videoconferenties als bijkomende waarborg: praktijk- voorbeeld van de SURB Antwerpen	153
D.	Pleidooi voor een beredeneerd en bij wet voorzien gebruik van videoconferentie in strafzaken post-Covid-19.	154
IV.	Besluit	156

